ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών

# ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΠΡΕΣΠΕΣ

## *ΠΑΓΩΜΕΝΟΣ ΧΡΟΝΟΣ*

## *Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ, Δεκέμβριος 2021*[1]

**Καλλιτεχνικός Συντονιστής: Γιάννης Ζιώγας, Ζωγράφος, Καθηγητής ΤΕΕΤ/ΠΔΜ**



Κορυφές του Γράμμου στα ελληνοαλβανικά σύνορα

### Το πλαίσιο

Στις 20 και 21 Αυγούστου 1948, την προτελευταία χρονιά του Ελληνικού Εμφύλιου Πόλεμου, ο Δημοκρατικός Στρατός είχε εγκλωβιστεί στην περιοχή κοντά στο Νεστόριο από τον Εθνικό Στρατό και φαινόταν ότι ο πόλεμος είχε τελειώσει, αφού η μόνη διέξοδος ήταν προς την Αλβανία. Σε μια απρόσμενη ωστόσο ανασυγκρότηση ο Δημοκρατικός Στρατός κινήθηκε μέσα από τις γραμμές του Εθνικού Στρατού και βρέθηκε στο απέναντι βουνό στο Βέρνο/Βίτσι. Αυτή η πορεία έχει ονομαστεί ***Μεγάλη Πορεία*** και αποτελεί, εκτός από στρατιωτικό επίτευγμα, μια αποτύπωση των ορίων στα οποία μπορεί να φτάσει η πίστη σε μια ιδέα, σε μια ουτοπία.

Η *Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες*, είναι μια σχεσιακή νομαδική καλλιτεχνική διαδικασία που αναπτύσσεται στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας αλλά και ευρύτερα στον Ελλαδικό και διεθνή χώρο με αφετηριακή χρονιά το 2007. Από

[1] Η δράση ***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ*** επιχορηγείται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού στο πλαίσιο της στήριξης και ανάπτυξης ερευνητικού έργου για εικαστικά και διατομεακά ή διακαλλιτεχνικά έργα (2020).

2016 μια από τις δραστηριότητές της είναι η δημιουργία στην περιοχή μεταξύ Τρίλοφου και Ιεροπηγής, Γράμμος, μιας διαδικασίας που θα διαπραγματεύεται τον *Μεγάλο Ελιγμό*. Το 2021 θα υλοποιηθεί η διαδικασία ***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ .***

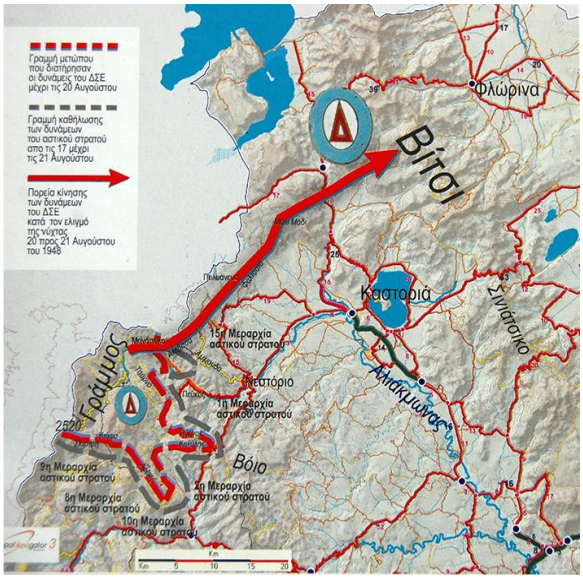
Η *Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες* προτείνει με την υλοποίηση του ***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ*** τη δημιουργία του πρώτου άυλου Μνημείου στην Ελλάδα. Η διαδικασία επικεντρώνεται σε μια σύγχρονη πρόταση/ανάπτυξη για τη δημιουργία εναλλακτικού Μνημείου στην περιοχή του Γράμμου. Το προτεινόμενο μνημείο θα είναι κατασκευασμένο στο σύνολό του από εννοιολογικά σχόλια, ως τρόπος προσέγγισης, διατήρησης και ερμηνείας του ιστορικού τόπου και της επέκτασης της ανθρώπινης συνύπαρξης με τον χώρο.

Ενσωματώνοντας σύγχρονες καλλιτεχνικές μεθόδους σχεσιακής πρακτικής ***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ*** δημιουργεί μια διαδικασία που προτείνει ένα μνημείο που θα διατηρεί τη μνήμη των γεγονότων με την κοινωνική συμμετοχή και διάδραση, και όχι με τη μονοσήμαντη, συχνά, τοποθέτηση μιας σταθερής καλλιτεχνικής κατασκευής. Η δημιουργία ενός μνημείου δημιουργεί σημαντικά και αμφιλεγόμενα ζητήματα στον τομέα της μορφολογίας, της χωροταξικής οργάνωσης, της ανάδειξης της ιστορικής μνήμης, του σχεδιασμού των δράσεων και της αναγκαιότητας λειτουργίας της τέχνης στο δημόσιο χώρο. Η επέκταση της έννοιας του μνημείου τα τελευταία χρόνια, ενσωματώνει και περικλείει νέες προσεγγίσεις όπως την περιβαλλοντική τέχνη, τις σχεσιακές προσεγγίσεις και την σύγχρονη αρχιτεκτονική.

Στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας (όπως και στον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο) υπάρχουν μέχρι τώρα δύο κύριες κατηγορίες μνημείων: οι τόποι μνήμης όπου εκτυλίχτηκαν τα γεγονότα και η δεύτερη κατηγορία τα γλυπτικά μνημεία τα οποία τοποθετούνται σε ανάμνηση γεγονότων ή προσώπων. Η *Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες* θα προτείνει ένα τρίτο είδος μνημείου με την υλοποίηση της διαδικασίας ***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ***, ενός μνημείου που θα εδράζεται στη νοητή ανάκληση των όσων το τραύμα έχει προκαλέσει.

Οι τραυματικές εμπειρίες ενός γεγονότος δημιουργούν θύελλα συναισθημάτων – πόνο, απογοήτευση, οργή, ενοχές. Κεντρική θέση κατέχει μια μεγάλη αίσθηση απώλειας – απώλεια της εμπιστοσύνης στους άλλους. Οι συνέπειες των τραυμάτων που αφορούν στη συλλογική ανθρώπινη εμπειρία συχνά μεταβιβάζονται και στις επόμενες γενιές. Το ψυχικό συλλογικό τραύμα παγώνει τον χρόνο μέχρι να μπορέσουμε να το επεξεργαστούμε εκ νέου όχι μόνο νοητικά αλλά και συναισθηματικά.

Η διαδικασία ***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ*** αποτελεί ένα φόρο τιμής σε όσους χαθήκαν εκείνην την περίοδο και στη μνήμη του τραύματος που αυτή η απώλεια προκαλεί. Θα κινηθούμε στον ίδιο χώρο δημιουργώντας ένα μνημείο ιδεών. Ένα μνημείο που δεν θα το καθορίζουν τα χωρικά του όρια, η ύλη που το σχημάτισε και ή, όποια, επιβλητικότητα αλλά ο φόρος τιμής στη μνήμη της ανθρώπινης περιπέτειας και σε εκείνους που την ενεργοποιούν.


Γραμμή μετώπου που διατήρησαν οι δυνάμεις του ΔΣΕ μέχρι τις 20 Αυγούστου
Γραμμή καθήλωσης των δυνάμεων του αστικού στρατού απο τις 17 μέχρι τις 21 Αυγούστου
Πορεία κίνησης των δυνάμεων του ΔΣΕ κατά τον ελιγμό της νύχτας 20 προς 21 Αυγούστου του 1948
Φλώρινα
Βίτσι
Καστοριά
Σινιάτσικο
Γράμμος
15η Μεραρχία αστικού στρατού
Πυρσόγιαννη
Λιθαρίτσι
Λεπτοκαρυά
Νυμφαίο
Πισοδέρι
Λιβάδι
Λιμνοχώρι
Λεκάνη
Λιβαδάκι
Λιθοχώρι
Λαγκάδα
Μελισσόπετρα
Μεσοβούνο
Ψαράδες
Πύργος
Πετρανά
Ανω Μεσοβούνο
Πυργετός
Ανω Πυργετός
Πετρόβιτσα
Ανω Πετρόβιτσα
Ανω Λιβάδι
Ανω Λεκάνη
Ανω Λιθοχώρι
Ανω Λαγκάδα
Ανω Μελισσόπετρα
Ανω Μεσοβούνο
Ανω Πυργετός

## Υλοποίηση



Το υψίπεδο της Βάρμπα

***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ*** θα αποτελέσει την τρίτη εκδοχή της διαδικασίας ***Μεγάλος Ελιγμός*** που έχει ήδη υλοποιηθεί στο πλαίσιο της Εικαστικής Πορείας (Αύγουστος 2016 και 2017) και έχει επεξεργαστεί την περιοχή και τις καλλιτεχνικές και ιστορικές αφορμές που παρουσιάζει.

Η διαδικασία ***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ*** θα δημιουργήσει ένα περιπατητικό νομαδικό γλυπτό που θα το υλοποιήσουν διεθνείς καλλιτέχνες και οι ορειβατικοί οδηγοί τους εκκινώντας από την περιοχή Γράμμου, χωριό Γιαννοχώρι, και καταλήγοντας στις Πρέσπες. Η καλλιτεχνική ομάδα θα διερευνήσει/ανασυστήσει τις διαδρομές που ακολουθήθηκαν κατά τη διάρκεια του Μεγάλου Ελιγμού στην περιοχή από τα εμπλεκόμενα μέρη κατά τη διάρκεια του Εμφύλιου Πολέμου την περιόδου 1948-49 στην περιοχή.

***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ*** θα καταγράφεται με ψηφιακά μέσα, θα υπάρχει σύνδεση με μέλη της περιπατητικής κοινότητας διεθνώς, συλλέγοντας δεδομένα, δημιουργώντας ανατροφοδότηση και καταγράφοντας εντυπώσεις από διάφορα σημεία του πλανήτη. Από αυτήν την επικοινωνία θα σχηματιστούν έργα τόσο από όσους διανύουν τη διαδρομή αλλά και από τα μέλη της διεθνούς περιπατητικής διαδικασίας που θα συμμετέχουν σε αυτήν την διαδικασία με απομακρυσμένο τρόπο.

Το βασικό στοιχείο στον ***Μεγάλο Ελιγμό ΙΙΙ*** θα είναι το σώμα που περπατά: η φυσική του δράση και παρουσία, η καταγραφή χαρτογράφηση λαογραφικών και ιστορικών στοιχείων, τελικά η συλλογή εικόνων των "Συμβάντων". Αυτά θα αποτελέσουν τη φυσική σύνδεση με τον χώρο. Ταυτόχρονα η τεχνολογία θα επιτρέψει να υπάρχει διασύνδεση και ανατροφοδότηση με άλλα μέλη της περιπατητικής κοινότητας διεθνώς σε μια νοερή σύνδεση. Με αυτόν τον τρόπο να συνδυαστούν σύγχρονες τεχνολογίες με την αρχετυπική διαδικασία του περπατήματος, την αφετηριακή ενέργεια του ανθρώπινου είδους.

Η πορεία θα ξεκινήσει από το Γράμμο και θα καταλήξει στις Πρέσπες, όπου θα πραγματοποιηθεί η τελική διαδρομή σε μια περιοχή της περιμέτρου των λιμνών της Μεγάλης και Μικρής Πρέσπας. Το απότοκο θα είναι τόσο απτά (ζωγραφικά έργα, γλυπτά, φωτογραφίες, αντικείμενα) όσο και άυλα έργα (ψηφιακά, διαδικτυακές διαδράσεις, επιτελέσεις, κείμενα, ιδέες). Τα έργα που θα σχηματιστούν από τους συμμετέχοντες καλλιτέχνες και τα μέλη της «απομακρυσμένης» περιπατητικής κοινότητας θα λειτουργήσουν ως δημιουργικοί καταλύτες για τους ίδιους, για τους καλλιτέχνες και στοχαστές που θα έχουν συνδεθεί και θα παρακολουθούν τη διαδικασία απομακρυσμένα, αλλά και για

τις κοινότητες που θα συναντήσουν στις διαδρομές του ***Παγωμένου Χρόνου: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός***. Το κύριο όμως απότοκο θα είναι η μνημονική προβολή της διαδικασίας τόσο στον τόπο υλοποίησης όσο και στο είναι όσων συμμετείχαν: το άϋλο μνημείο.

Οι τόποι διενέργειας της διαδικασίας θα είναι το Πάρκο Εθνικής Συμφιλίωσης, οι Πρέσπες και οι υπαίθριες κατασκηνώσεις στο ενδιάμεσο τόξο Γιαννοχώρι/Αλεβίτσα/Μάλι-Μάδι/Βάρμπα, όλες τους περιοχές ιδιαίτερης σημασίας για τον Εμφύλιο Πόλεμο.

Συνολικά η διαδικασία της *Εικαστικής Πορείας* ***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ*** θα διερευνήσει (αναφέρονται κάποιες αρχικές σκέψεις):

- Τη σχέση του πραγματικού γεγονότος με το θρύλο.
- Τις εκδοχές της σύγχρονης αρχαιολογίας στην περιοχή.
- Τη μη παρεμβατική για το χώρο/τοπίο δημιουργία νομαδικών/σχεσιακών μνημείων.
- Τον προσδιορισμό της σχέσης λέξεων/εννοιών με εικαστικούς όρους.
- Τη διερεύνηση εννοιών όπως Φύση, Όριο, Μνήμη στο πραγματικό χώρο σχηματισμού τους.
- Την έννοια του «Εχθρού» ως Ετερότητα.
- Το Σώμα του νομάδα/στοχαστή ως ιχνευτή/συλλέκτη απρόσμενων συμβάντων και αντικειμένων.
- Τα όρια του σώματος.
- Το Τοπίο ως ετερότητα, το Τοπίο ως ύλη, το Τοπίο ως Πεδίο.



Εικαστική Πορεία 2016: στη Διαδρομή της Μεγάλης Πορείας (21 Αυγούστου)

# Ο ποιητικός στοχασμός του Γιώργου Σεφέρη για την περιοχή (αποσπάσματα από τα Επιφάνεια 1937)[2]

[…]
Κράτησα τη ζωή μου κράτησα τη ζωή μου ταξιδεύοντας
ανάμεσα στα κίτρινα δέντρα κατά το πλάγιασμα της βροχής
σε σιωπηλές πλαγιές φορτωμένες με τα φύλλα της οξιάς,
καμιά φωτιά στην κορυφή τους· βραδιάζει.

[…]
Τα πρόσωπα που βλέπω δε ρωτούν μήτε η γυναίκα
περπατώντας σκυφτή βυζαίνοντας το παιδί της.
Ανεβαίνω τα βουνά· μελανιασμένες λαγκαδιές· ο χιονισμένος
κάμπος, ώς πέρα ο χιονισμένος κάμπος, τίποτε δε ρωτούν
μήτε ο καιρός κλειστός σε βουβά ερμοκλήσια μήτε
τα χέρια που απλώνουνται για να γυρέψουν, κι οι δρόμοι.

[…]
Ο δρόμος αυτός δεν τελειώνει δεν έχει αλλαγή, όσο γυρεύεις
να θυμηθείς τα παιδικά σου χρόνια, εκείνους που έφυγαν εκείνους
που χάθηκαν μέσα στον ύπνο τους πελαγίσιους τάφους,
όσο ζητάς τα σώματα που αγάπησες να σκύψουν κάτω από τα σκληρά κλωνάρια των πλατάνων εκεί
που στάθηκε μια αχτίδα του ήλιου γυμνωμένη
και σκίρτησε ένας σκύλος και φτεροκόπησε η καρδιά σου,
ο δρόμος δεν έχει αλλαγή· κράτησα τη ζωή μου.
Το χιόνι
και το νερό παγωμένο στα πατήματα των αλόγων.

Όπως αναφέρεται στο κείμενο *Η περιοχή της Φλώρινας ως ένας χώρος Σύγχρονης Αρχαιολογίας*: [3]

*Η ενδελεχής έρευνα του Χρίστου Μπουλούμπαση συσχέτισε με ευρηματικό τρόπο τους παραπάνω τόσο γνωστούς στίχους με την διαδρομή Πισοδέρι-Φλώρινα την οποία ο Σεφέρης διένυε συχνά την περίοδο 1936 έως 1937 όταν ως πρόξενος στην Κορυτσά ταξίδευε οδικώς από την Κορυτσά στην Φλώρινα για να επιβιβαστεί στο τραίνο της γραμμής για Πλατύ ή Θεσσαλονίκη και αντίστροφα. Αυτή η ανάγνωση[4] που προτείνει Μπουλούμπασης μετασχηματίζει τόσο τους στίχους όσο και το τοπίο της περιοχής .*

*Οι στίχοι παύουν να είναι οι αφαιρετικές περιγραφές μιας ιδεατής πλαγιάς. Οι σιωπηλές πλαγιές που όλοι όσοι έχουν ταξιδέψει στην περιοχή τις έχουν παρατηρήσει είναι οι συγκεκριμένες πλαγιές πάνω από τα Άλωνα, τη Βίγλα, το Πισοδέρι.*

[2] https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=1&text_id=3122
[3] *Η περιοχή της Φλώρινας ως ένας χώρος Σύγχρονης Αρχαιολογίας*. (2015). Ανακοίνωση στο Διεθνές Συνέδριο *Η Δυτική Μακεδονία από την ένταξή της στο ελληνικό κράτος έως σήμερα* (Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα), Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
[4] Μπουλούμπασης, Χ. (2004). *Η Φλώρινα, ένας ενδιάμεσος σταθμός του Γιώργου Σεφέρη*, από τα Πρακτικά του Συνεδρίου: *Φλώρινα 1912-2002*, 410, Φλώρινα.

*Αντίστοιχα το τοπίο της περιοχής μετασχηματίζεται σε ποιητική αφορμή. Παύει να είναι ένα ακόμη επιβλητικό τοπίο, όπως τα τόσα της περιοχής και μετασχηματίζεται σε μια ζωντανή πηγή ποιητικής ενατένισης.*

Το χειμερινό τοπίο είναι αχαρτογράφητο στην Ελληνική Τέχνη. Ελάχιστα ζωγραφικά έργα ή άλλα εικαστικά, εκτός από τον Αγγελόπουλο για τον οποίο το σινιάκι και το χιόνι αποτελούν εικόνες ενός τέλους ή περιστασιακές αναφορές όπως τα *Επιφάνεια* του Σεφέρη. Ο χειμώνας θεωρείται ξένος προς τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον χώρο τόσο στην τέχνη όσο και στην καθημερινή μας ζωή. Ελάχιστοι πραγματοποιούν διαβίωση στα χιόνια, ακόμη και για ορειβατικούς λόγους. Το λευκό του χιονιού ως όριο είναι κάτι που προτείνει η διαδικασία ***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ***.

Τα *Επιφάνεια* του Σεφέρη αναφέρονται διότι αποτελούν ένα «προφητικό» κείμενο. Ο Σεφέρης «είδε», τρία χρόνια πριν τη ματωμένη δεκαετία του ’40 σκυφτές γυναίκες να πλανιούνται, τη σιωπή των κίτρινων φύλλων, χιόνια, εκείνους που χάθηκαν, μελανιασμένες λαγκαδιές, παγωμένο νερό. Μέχρι τότε, 1937, τίποτα δεν προμήνυε αυτές τις εικόνες· μόνο οι προβολές του ποιητή. Κάποιος δεν θα διέκρινε παρά μόνο το ειδυλλιακό του τοπίου. Το 1949 όλα αυτά είχαν συμβεί: οι σκυφτές γυναίκες εναγώνια προσπαθούν να σώσουν τα παιδιά τους, τα κίτρινα φύλλα σιώπησαν, τα χιόνια σκέπασαν τη μνήμη, άνθρωποι, πολλοί άνθρωποι χαθήκαν στις πλαγιές, οι λαγκαδιές μελάνιασαν από τον πόνο, το νερό πάγωσε για πάντα.

Με τη διαδικασία ***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός ΙΙΙ*** ολοκληρώνεται η πεντάχρονη έρευνα πάνω στο τοπίο της Δυτικής Μακεδονίας στις μνήμες του και στην ουσιαστική του ταυτότητα ως ενός συνολικού μνημείου της ανθρώπινης περιπέτειας, ως σημείου αναφοράς για τις κρυμμένες πληγές της πραγματικότητας.



Πισοδέρι, Φλώρινα το χιόνι, φώτο Ηλέκτρα Μάιπα

# Πρόγραμμα

Η διαδικασία θα διεξαχθεί τη δεύτερη εβδομάδα του Δεκεμβρίου ως εξής (οι ημερομηνίες/δραστηριότητες είναι ενδεικτικές και θα οριστικοποιηθούν ένα μήνα πριν την υλοποίηση):

**Δευτέρα 13 Δεκεμβρίου**

**9:30** Αναχώρηση από τη Φλώρινα

**11:30** Άφιξη στο Πάρκο Εθνικής Συμφιλίωσης

**12:00** Περιήγηση στην ιστορία της περιοχής από τον Μακεδονικό Αγώνα μέχρι τον Εμφύλιο Πόλεμο με ξενάγηση στην Έκθεση Ιστορικής Φωτογραφία του Πάρκου Εθνικής Συμφιλίωσης

**14:00- 17:00** Περίπατος στην περιοχή όπου θα δούμε μνημεία και θέσεις από εκείνη την περίοδο και θα συζητηθούν οι συνάφειές τους με την πρόσφατη Ιστορία και το πώς συνδέονται τα γεγονότα του εμφυλίου πολέμου με το Γράμμο.

Διανυκτέρευση στο Πάρκο Εθνικής Συμφιλίωσης

**Τρίτη, 14 Δεκεμβρίου, 2021**

Ολοήμερη εξόρμηση σε θέσεις του Εμφυλίου στην ευρύτερη περιοχή του Γράμμου

**21:00** Διανυκτέρευση στο Πάρκο Εθνικής Συμφιλίωσης

**Τετάρτη, 15 Δεκεμβρίου**

**09:00 - 18:00** ***Ο Παγωμένος Χρόνος: Ο Γράμμος ως Μεγάλος Ελιγμός III*** μεταξύ Γιαννοχωρίου και Αλεβίτσας και στην πεδιάδα των Κομνηνάδων

Διανυκτέρευση

**Πέμπτη, 16 Δεκεμβρίου**

**09:00 -11:00** Συζήτηση/ αξιολόγηση της διαδικασίας, ανάλυση των δυνατοτήτων

**11:00-16:00** Διερεύνηση της περιοχής Μάλι Μάδι

Διανυκτέρευση.

**Παρασκευή, 17 Δεκεμβρίου**

**09:00 -11:00** Συζήτηση/ αξιολόγηση της διαδικασίας, ανάλυση των δυνατοτήτων

**11:00-16:00** Διερεύνηση της περιοχής Βάρμπα/Λαδοπόταμου

Διανυκτέρευση.

**Σάββατο, 18 Δεκεμβρίου**

**09:00 -11:00** Συζήτηση/ αξιολόγηση της διαδικασίας, ανάλυση των δυνατοτήτων

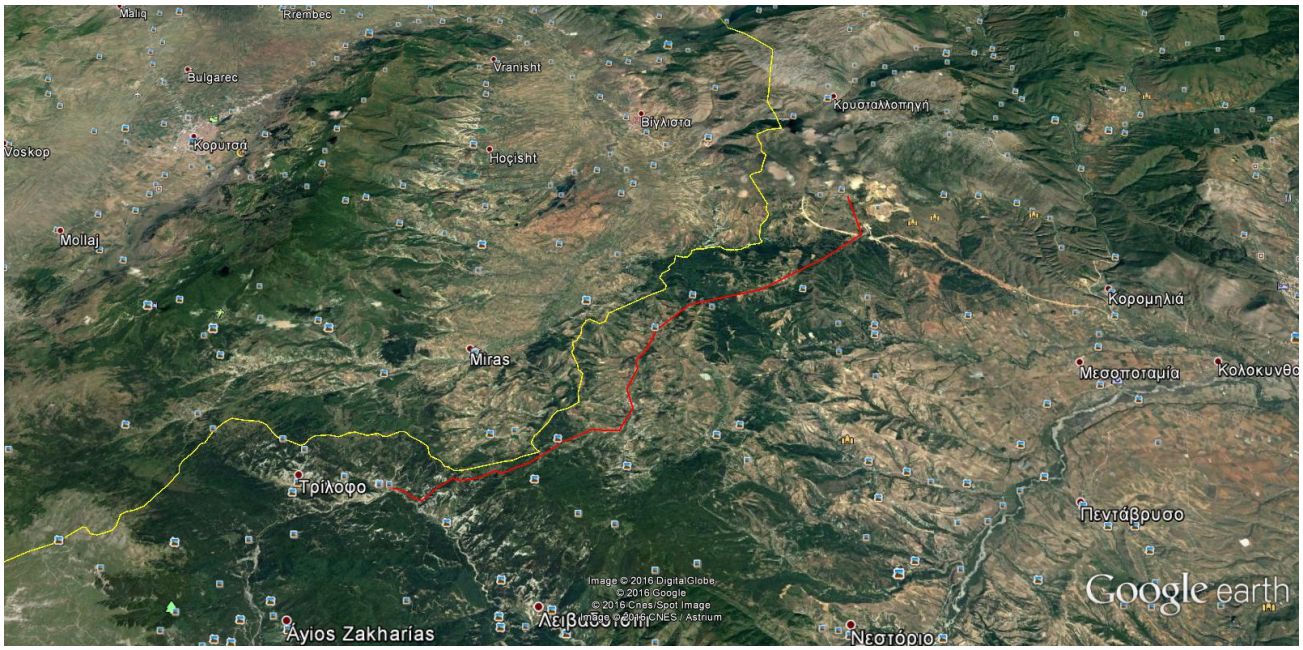
**11:00-16:00** Διερεύνηση της περιοχής Άφρικα/Πρέσπες

Διανυκτέρευση.

**Κυριακή, 19 Δεκεμβρίου**

**09:00 -13:00** Συνολική στοχαστική ανατροφοδότηση

**16:00** Αναχώρηση



Η χάραξη της διαδρομής του Μεγάλου Ελιγμού

**Σχετικοί Ιστότοποι**

https://icowaf.eetf.uowm.gr/

http://visualmarch.eetf.uowm.gr/

http://val.eetf.uowm.gr/

https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/visualmarch/issue/archive

https://interartive.org/2018/12/interartive-100-walking-art-walking-aesthetics

https://walklistencreate.org/

https://www.facebook.com/groups/735458516509501/

https://www.youtube.com/watch?v=jyAn2DTdETs

https://www.youtube.com/watch?v=bX-eA65Iedk

http://vm-2013.blogspot.gr/

www.naucoclea.com

www.elgrandtour.net

https://www.facebook.com/groups/264817116988012

**Βιβλιογραφία**

- Vermeire, G., Ziogas, Y. (2020). *Walking Practices/Walking Art/Walking Bodies*. Florina: Department of Fine and Applied Arts/UOWM, 2020.

- Bashiron - Mendolicchio, H., Sylaiou, S., Ziogas, Y. (Επ., 2018). *Walking Arts/Walking Aesthetics*. *interartive*:

- Ζιώγας Γιάννης (Επ. 2015), κατάλογος έκθεσης Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες 2007-2014, Μια διαδικασία βίωσης του τοπίου. Θεσσαλονίκη: Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης.

- Ζιώγας, Γ., Νάνης, Ν. (Επ. 2013), *Ανακυκλώνοντας Καλλιτεχνικά*, πρακτικά του ομώνυμου σεμιναρίου. Φλώρινα: Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μελίτης, ΤΕΕΤ/ΠΔΜ.

- Ζιώγας, Γ. (2011). *Το Ημερολόγιο ενός ΠΔ 407*. Αθήνα: Αιγόκερως.

- Δαϊκόπουλος, Γ., Ζιώγας, Γ. (Επ. 2011), *φύση/όρια/υλικά*, πρακτικά του ομώνυμου σεμιναρίου. Φλώρινα: Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μελίτης, ΤΕΕΤ/ΠΔΜ.

- Ζιώγας, Γ., Παναγιωτόπουλος, Ν., Πετσίνη, Π. (Επ. 2009), *Global Landscapes/Παγκόσμια Τοπία*. Συλλογικός τόμος για την Εικαστική Πορεία. Αθήνα: Αιγόκερως.

- Ζιώγας, Γ. (Επ. 2008), *Εικαστική Πορεία 2007*. Φλώρινα: ΤΕΕΤ/ΠΔΜ.

**Βιογραφικά**



Εικαστική Πορεία 2016: Αγναντεύοντας από την Αλεβίτσα (21 Αυγούστου)

Ο **Γιάννης Ζιώγας** είναι ζωγράφος. Ταυτόχρονα διερευνά και άλλες εικαστικές περιοχές όπως τις εγκαταστάσεις και τις περιπατητικές διαδικασίες. Είναι Καθηγητής στο Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών (ΤΕΕΤ) της Σχολής Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (ΠΔΜ) και έχει διατελέσει Κοσμήτορας της Σχολής Καλών Τεχνών του ΠΔΜ. Σπούδασε Μαθηματικά (Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1988). Κατέχει το Master of Fine Arts από τη School of Visual Arts (1991, Νέα Υόρκη), είναι διδάκτορας του Πανεπιστήμιο Αιγαίου (2013). Έχει πραγματοποιήσει είκοσι εννιά ατομικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε πολλές ομαδικές στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Έχει δημοσιεύσει κείμενα για τη θεωρία της τέχνης καθώς και τα βιβλία: *Ο βυζαντινός Μάλεβιτς (2000), Ο Ταρκόφσκι στη Χαλκίδα,* (2007), *Όψεις Λογοκρισίας* (2008, συλλογικός τόμος), *Το Ημερολόγιο ενός ΠΔ/407* (2012). Από το 2007 διοργανώνει την καλλιτεχνική διαδικασία *Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες*. Έχει διοργανώσει διεθνή συνέδρια και έχει επιμεληθεί εκδόσεις και Πρακτικά Συνεδρίων για τη σύγχρονη Αισθητική και τις Πρακτικές της με έμφαση τη διαδικασία της Περιπατητικής Τέχνης (με πιο πρόσφατα τις Συναντήσεις/Συνέδρια *Walking as a Question*, 2021 και *Walking Practices/Walking Art/Walking Bodies*, Πρέσπες 2019).

Η **Clara Gari** είναι καλλιτέχνης, ερευνήτρια, επιμελήτρια τέχνης και διοργανωτής δράσεων πολιτισμού. Είναι συνιδρύτρια και διευθύντρια του Κέντρου Σύγχρονης Τέχνης Nau Côclea και του προγράμματος περιήγησης *Grand Tour*. Στο βιογραφικό της της εντάσσονται δράσεις πολιτιστικής διαχείρισης και πρακτικών της τέχνης με πολλή ελευθερία πέρα από τα επαγγελματικά όρια. Έχει επιμεληθεί πολλές εκθέσεις, ακόμη και αν δεν πιστεύει πια στις εκθέσεις, και έχει διευθύνει διεπιστημονικά προγράμματα παραστατικών τεχνών. Η Clara υπηρετεί ως Επισκέπτρια Λέκτορας του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην Πολιτιστική Διαχείριση, Universitat Oberta de Catalunya στην Ισπανία. Για 15 χρόνια, έχει επίσης συντονίσει την εκπαιδευτική διαδικασία *Shantidhara Pillalu* στο Chimallapali, Andhra Pradesh στη Ινδία. Συνεργάζεται τακτικά με πολλά διεθνή περιοδικά για θέματα ζωντανών τεχνών, τέχνης περιπάτου, τέχνης και κοινότητας, τέχνης και εκπαίδευσης και νέων καλλιτεχνικών συμπεριφορών.

Η Γαλλίδα καλλιτέχνης **Soazic Guezennec** γεννήθηκε στην Ελβετία και περνάει το χρόνο της ζώντας μεταξύ Βερολίνου, Βομβάης και των ακτών της Βρετάνης στη Γαλλία. Δημιουργεί έργα πολυμέσων που συνδυάζουν τη ζωγραφική, το βίντεο, την εγκατάσταση και την in-situ τέχνη για να εξερευνήσει τη σχέση μεταξύ φύσης και πολιτισμού. Νομάς και ταξιδιώτισσα, ερευνά έντονα περιβάλλοντα σε όλο τον πλανήτη, από τα δάση του Αμαζονίου μέχρι τα βουνά των Ιμαλαΐων, από τις αφρικανικές ερήμους μέχρι τις ακραίες αστικοποιημένες μεγαλούπολεις για να διερωτηθεί για τη σχέση μεταξύ των ανθρώπων και του περιβάλλοντός τους. Αυτά τα εδάφη μεταμορφώνονται σε καθηλωτικά έργα που προσκαλούν τον θεατή να αναγνωρίσει τον βιότοπό του, να τον αισθανθεί και να επανεξετάσει τον ρόλο του στη δημιουργία του. Ο Guezennec ενθαρρύνει έτσι το θεατή να προχωρήσει πέρα από την απλή αναπαράσταση και να γίνει θεατής. Η Soazic Guezennec απέκτησε το μεταπτυχιακό της δίπλωμα από τη Σχολή Beaux-Arts του Paris Cergy Pontoise. Έχει παρουσιάσει τη δουλειά της διεθνώς, σε γκαλερί και μουσεία, όπως το Chelsea Art Museum στη Νέα Υόρκη, το Museum of la Condition Publique στη Γαλλία, την Μπιενάλε του Πόζναν στην Πολωνία, την Diva Art Fair στη Νέα Υόρκη, το BMW Foundation στο Βερολίνο και την Drawing Now Fair στο Παρίσι.

Ο **Jez Hastings** είναι ένας περιπατητικός καλλιτέχνης που καταγράφει τις πορείες του με κείμενα και φωτογραφίες. Ο Jez ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970 στο Community Art/Theatre Arts Education και σπούδασε Fine Art και έχει ένα MSc στην Εκπαίδευση για την αειφορία. Είναι ένας περιβαλλοντολογικός καλλιτέχνης: πάντοτε αναζητώντας, δια βίου μαθαίνοντας. Είναι κάτοχος του PGDE/MSc Education for Sustainability from South Bank University (1995) και του BA Fine Art/Photography ()2020) Εργάζεται (από το 2020) στο Practice-Based PhD (Fine Art/Geography) στο Staffordshire University. Έχει συμμετάσχει σε πολλές εκθέσεις και έχει πραγματοποιήσει πολλές περιπατητικές διαδικασίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Ο **Γιάννης Δαϊκόπουλος** εργάστηκε στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση ως δάσκαλος και ως Διευθυντής του 2ου Δημοτικού Σχολείου Φλώρινας. Έχει πραγματοποιήσει Μεταπτυχιακές Σπουδές στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Διετέλεσε Υπεύθυνος του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μελίτης Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στην αναζήτηση διδακτικών προσεγγίσεων που σχετίζονται με το μετασχηματισμό των περιβαλλοντικών αξιών. Έχει συμμετάσχει ως εισηγητής σε σεμινάρια, συνέδρια. Άρθρα του έχουν δημοσιευθεί σε συλλογικούς τόμους, πρακτικά συνεδρίων και επιστημονικά περιοδικά (ελληνόγλωσσα και ξενόγλωσσα). Έχει εκτεταμένα διερευνήσει την Δυτική Μακεδονία και κυρίως τους νομούς Φλώρινας και Καστοριάς καταγράφοντας σημεία ιστορικού και οικολογικού ενδιαφέροντος. Έχει ενεργοποιήσει τη Δημόσια σελίδα *Έρημα Χωριά* όπου βρίσκεται αναρτημένο μέρος αυτών των καταγραφών. Συνεργάζεται με την *Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες* από το 2011.

Ο **Κώστας Παπακοσμάς** είναι ένας ορειβάτης με πολλές αποστολές σε μεγάλο υψόμετρο. Έχει περπατήσει στα Ιμαλάια, στις Άλπεις, στην Αφρική. Είναι σπουδαστής της Σχολής Καλών Τεχνών Φλώρινας, όπου οι αναζητήσεις περιστρέφονται γύρω από τη φύση και τα οργανικά υλικά. Αγαπάει τα γεωμετρικά σχήματα όπως τους κύκλους και τις γραμμές, κεντρικό ρόλο όμως στις αναζητήσεις του έχει το βάδισμα.

Ο **Χρήστος Ιωαννίδης** γεννήθηκε το 1979 στις Σέρρες. Από μικρός ασχολήθηκε καλλιτεχνικά με τη φωτογραφία και αρχικά ερασιτεχνικά, και αργότερα επαγγελματικά. Αθλητής και εκπαιδευτής σκι, φυσιολάτρης και ορειβάτης ασχολείται κυρίως με τη φωτογραφία τοπίου. Το 2014 αποφοίτησε από το Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών Φλώρινας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας και το 2020 από το μεταπτυχιακό πρόγραμμα *Πολιτιστική Πληροφορική και Επικοινωνία/Πολιτισμός και Παραγωγή Ταινιών Ντοκιμαντέρ* του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Τα τελευταία χρόνια εργάζεται ως δάσκαλος εικαστικών. Έχει συμμετάσχει σε πολλές εικαστικές εκθέσεις στην Ελλάδα με φωτογραφίες, βίντεο και video art. Το 2020 σκηνοθέτησε το πρώτο του ντοκιμαντέρ Μπορεί το *Περπάτημα να είναι Τέχνη;* το οποίο προβλήθηκε σε ελληνικά και διεθνή φεστιβάλ ντοκιμαντέρ. Αυτή την περίοδο δημιουργεί ένα ντοκιμαντέρ για τη συνύπαρξη αρκούδας/ανθρώπου. Ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη.

Ο **Geert Vermeire** είναι επιμελητής, ποιητής και καλλιτέχνης, κινείται συνεχώς μεταξύ Ελλάδας, Πορτογαλίας και Βραζιλίας, με έμφαση στη χωρική γραφή, τον τοπικό ήχο και την απόδοση και τις κοινωνικές πρακτικές. Αναπτύσσει συνεργατικές διαδικασίες, που εκκινούν από την ηθική διάσταση της πολιτιστικής δράσης. Αυτό υλοποιείται σε συνεργασία με άλλους δημιουργούς και ακτιβιστές που περιλαμβάνουν οικολόγους, ανθρωπολόγους, μουσικολόγους, μηχανικούς-προγραμματιστές λογισμικού και καλλιτέχνες πολυμέσων. Διαχειρίζεται το *walk · listen · create*, μια διαδικτυακή πύλη και κοινότητα για καλλιτέχνες που περπατούν και υλοποιεί δράσεις όπως το *Sound Walk September*. Είναι συνιδρυτής του *Supercluster*, μιας πλατφόρμας για μάθηση και δημιουργία σε συνεργασία με τοπικά μέσα ενημέρωσης. Το Supercluste στηρίζεται σε μια βαθιά επίγνωση της ανάγκης έναν πιο ανθρώπινο πλανήτη. Επιμελείται με τον επιστήμονα περιβάλλοντος Rich Blundell το ερευνητικό έργο *Into the Artmosphere/Oika*. Συντονίζει, μαζί με τον Γιάννη Ζιώγα, το *WAC*, τις διετείς Διεθνείς Περιπατητικές Συναντήσεις/Συνέδριο στις Πρέσπες, Ελλάδα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την πρακτική του κατέχουν: το περπάτημα ως δημιουργικό μέσο που αναπτύσσεται γύρω από ανθρώπινες συνδέσεις, τα κείμενα και ο χώρος. ¨όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα έργα τέχνης, παρεμβάσεις που αναφέρονται στον τόπο, locative media και δημιουργικές περιηγήσεις που αναφέρονται τόσο στο τοπίο όσο και σε εκείνους που περπατούν σε αυτό.